

Омельченко Л. Ф.

доктор філологічних наук, професор

Соловйова Л.Ф.

кандидат філологічних наук, доцент

СТРУКТУРА ТА СЕМАНТИКА ГАПЛОЛОГІЧНИХ ТЕЛЕСКОПІЗМІВ

Незважаючи на те, що комплекс питань, пов'язаних з проблемою телескопічних слів, неодноразово привертав увагу як вітчизняних, так і зарубіжних мовознавців, його не можна вважати всебічно дослідженим (І.М.Берман, М.О.Бельська, С.В.Воронін, Ю.О.Жлуктенко, В.М.Лейчик, О.Ю. Мурадян, Л.Ф. Омельченко, Т.Р. Тимошенко, Є.Б.Черкаська, V.Adams, L.Soudek, F.A.Wood). Нерозробленість теоретичних аспектів телескопічного словотвору знаходить відбиття перш за все у відсутності чіткого визначення самого поняття телескопії, суперечлива ідентифікація якого породжує величезну кількість різноманітних термінів, семантичні контури яких розпливчасті і неясні.

Телескопія – це такий спосіб словотворення, при якому в результаті злиття першої вихідної основи (у скороченій або нескороченій формі) з кінцевим (повним або скороченим) другим елементом, утворюється нове слово, яке зберігає на даному етапі розвитку мови бінарність структури.

Морфологічною основою телескопічних слів є зрощення морфем з частковим “засовуванням” однієї в іншу. При цьому із двох кореневих морфем вихідного матеріалу утворюється одна спільна коренева морфема. Базою для утворення слів-злитків є вільна синтаксична конструкція, її стереотипний характер і часте повторення у різних сферах мовного спілкування.

Для вивчення механізму телескопії і структури телескопічних слів великий інтерес викликає явище накладення (гаплогія), який відбувається на стику двох морфем. Накладення відбувається при зіткненні на морфемному шві тотожних складів. Деякі мовознавці відносять утворення типу *Edisonograph* (*Edison* + *phonograph*), *Refereader* (*the Referee* + *reader*), *Fanglosaxonism* (*Fan* +

anglosaxonism), *Cinderrelative* (*Cinderela* + *relative*), *Anglosaxophone* (*Anglosaxon* + *saxophone*), *swellegant* (*swell* + *elegant*), *refuseless* (*refuse* + *useless*) і т.п. до розряду гаплогічних слів-злитків.

В основі психологічного конструювання гаплогічних телескопізмів різних лексико-граматичних розрядів лежить асоціація понять, які зближуються ще більше в силу їх фонетичної подібності: *avigation* (*aviation* + *navigation*), *sinfant* (*sin* + *infant*), *alcoholiday* (*alcohol* + *holiday*), *heartistically* (*heart* + *artistically*), *reducator* (*red* + *educator*), *requestion* (*request* + *question*), *sexation* (*sex* + *sensation*), *slanguage* (*slang* + *language*), *snobody* (*snob* + *nobody*), *sloptimist* (*slop* + *optimist*), *swellegance* (*swell* + *elegance*), *badventure* (*bad* + *adventure*), *atomaniac* (*atom* + *maniac*), *brabanditti* (*Brabant* + *banditti*).

Brabanditti (зневажлива кличка солдат англійського генерала Брабанта в період англо-бурської війни 1899-1902 рр.). *Brabant* + *banditti* – (“бандити”) являє собою результат того, що іноді називають “штучним навмисним утворенням” (*deliberate coinage*), результат творення нового слова “зразу, безпосередньо”.

Велику роль у процесі творення телескопічних слів відіграє навмисність, обумовлена потребою для позначення щойно виниклених понять або бажання надати мовленню емоційної експресивності, що є характерною для просторічних елементів з перевагою того чи іншого відтінку: фамільярного, саркастичного, жартівливого або зневажливо-іронічного.

Tavernacular – вульгарна розмовна мова (*tavern* – таверна + *vernacular* – рідна мова, місцевий діалект); *cinemogul* – впливовий кінопромисловець (*cinema* – кіно + *mogul* – людина, яка займає високий пост); *smog* – смог (*smoke* – дим + *fog* – туман); *shamateur* – спортсмен-професіонал, який виступає за аматорів (*sham* – шахрай + *amateur* – аматор); *stagflation* – стагфляція (*stagnation* – стагнація + *inflation* – інфляція) і т.п.

Виникнення гаплогічних телескопізмів стимулюється тим, що, з однієї сторони, вони спираються на споконвічно властиві англійській мові закономірності словотворення, що проявляються у формі усікання кореневих

морфем і опрощення складних слів, з другої сторони, вони відповідають експресивно-семантичним тенденціям, які неперервно оновлюють в результаті свідомої словесної гри лексичні одиниці, що утрачають свою виразність в процесі мовлення. Ця група лексики відрізняється характерною для сфери okazіонального словника оціночно-емоційною конотацією.

Список використаної літератури:

1. Омельченко Л.Ф. Английская композита: структура и семантика. – Дисс... докт. филол. наук. – Киев. – 1989. – 493 с.
2. Омельченко Л.Ф., Максимчук Н.М., Бех П.О., Биркун Л.В. Деякі тенденції у розвитку телескопічних слів сучасної англійської мови: Навч. посібник. – К.: НМК ВО, 1992. – 60 с.